

գերական 7-դ ժողովը իրաւունք ունէին ամուսնանալու և այդ ոչ որի կողմից յանդիմանութեան և դիտողութեան չէր հանդիպում: «Եպիսկոպոսը չը պէտք է պսակուի, և եթէ նրանցից մինը առանց կոչումը վրայից վերցնելու պսակուի, նա համարեա Սիբիր աքսոր է դատապարտուում:

Պ. պ. Բունկելի և Լեպորսկին, որոնք կրօնական փիլիսոփայական նիստերի ժամանակ պնդում էին, որ մեզ մօտ ճշմարտութիւններն անփոփոխ են մնացել և մենք միայն հատիկներն ցորեն ենք բուսուցանում, որի ժամանակ թէ ցորենից և թէ հատիկներից ճաշակում էին ամենքը միշտ և հանապազ և դա մեր անդրդուելի ճշմարտութեան բնորոշ գծերից մէկն է, դուցէ նրանք կցրուեն իմ այս մոլորութիւնս:

Ռօզանովի համար այդ հարցը ոչ միայն տեսական, այլ և գործնական կեանքի խնդիրն է հանդիսանում: Նա ասում է հետևեալը.—

Զէ՛ որ անգլիացու ընտանիքի իդէալական տիպարը նրանով է բացատրուում, որ նրանց եպիսկոպոսները պսակուած են և աշխարհականները միշտ գործնական օրինակ են վերցնում այդ միշտ աչքի առաջ եղող, և շօշափելի ընտանիքի բարի և առաքինի կողմերից: Եւ այդ օրինակներն աւելի զօրուոր են, քան բանաւոր և հեռուից արտառանած քարոզը:

Պետրոս առաքեալը պսակուած էր:

ԿԱԹՈՒԼԻԿ ԵԿԵՂԵՅԻ

Իտալիայում գոյութիւն ունեցող կաթոլիքական կազմակերպութիւնը (Azione Cattolica) որից Լևոն XIII պապը մեծ օգուտներ էր ուրախուում եկեղեցու և պապական աթոռի համար, վերջին տարիներս սկսեց հետևել իւր հովանաւորի գծած շաւղի հակառակ ուղղութեան: Չքաւականանալով նրա գծած ծրագրով, գործիչներից շատերը ցանկացան ընթանալ այն ուղղութեամբ, որով առաջնորդւում է բանուորական կուռակցութիւնն այլ երկիրներում, և աւելի աղգային կեանքի մասին էին հոգ տանում, քան պապական աթոռի օգուտների մասին: Ղեկավարների մէջ ահա այդ պատճառով առաջ եկած տարաձայնութիւնները հարկադրեցին Պիոս X պապին՝ դա՛ քարձրանալուն պէս առանձին շրջաբերականով (Motu proprio) յիշեցնել նրանց քրիստոնէական ռամկավարութեան հիմնական սկզբունքները, ինչպէս որ այդ հասկանում էր Լևոն XIII պապը: Բայց որով-

հետև դրանից յետոյ էլ տարածայնութիւնները վերջ չունեցան, ուստի պոպը վճռեց դիմել աւելի գործնական միջոցներ: Մերի—Գէլ—Վալի չրջաբերականով յուլիսի 29-ին յայտարարուեց եպիսկոպոսներին մի շարք կարգադրութիւնների, որոնք արմատականապէս փոփոխում են գործի ամբողջ կազմակերպութիւնը:

«Մշտական գլխաւոր յանձնաժողովը յայտարարում է փակուած, փակուած են նաև գլխաւոր մասնախմբերը՝ Opera dei Congressi իրենց ենթախմբերով, բացի II մասնախմբից, որին և յանձնուած են քրիստոնէական ռամկավարութեան գործերը: Այդ խմբին նախագահ նշանակելու իրաւունքը վերապահուած է եկեղեցական բարձրագոյն իշխանութեան և այդ պաշտօնում հաստատուած է ներկայ նախագահ կոմս Ստանիսլաւ Միգուլա-գո—Ալբենին, որին և վերապահուած է միւս անդամներին ընտրելու իրաւունքը: Հոգևորականներից թոյլատրում է անդամ ընդունել միմիայն նրանց, որոնք թոյլատրութիւն կը ստանան իրենց եպիսկոպոսից: Պապը ցանկութիւն է յայանում, որ թողնուած խմբից հեռացուին անմիաբանութեան, անհամաձայնութեան և կռիւների պատճառ եզոզ տարբերը, և ցուցակից հանուին այն բոլոր հոգևորական և աշխարհական անձինք, որոնք յայտնի են քրիստոնէական ռամկավարութեան հակառակ հայեացքներով և տարածում են միատակար նորամուծութիւններ և անկեղծ չեն առաքելական աթոռի իրաւանց պաշապանութեան կարծիքների և պոպի հրամաններն իրադրծելու մէջ: Ինչ վերաբերում է թեմական և վիճակային յանձնաժողովներին ու մասնախմբերին, նրանք միանգամայն ստորագրուած են եպիսկոպոսներին, որոնք և նշանակում են նախագահ և անդամներ և իրաւունք ունին հարկ եղած ժամանակ ցրուել այդ յանձնաժողովներն ու մասնախմբերը: Գլխաւոր համաժողովներն այսուհետև կարող են հրաւիրուել միմիայն Ս. Ս. թոռի թոյլատրութեամբ, իսկ թեմական և վիճակային համաժողովները—եպիսկոպոսի կարգադրութեամբ: Բոլոր գործիչներին առաջարկում է չը մոռանալ, որ «աւելի լաւ է ոչ մի գործ չը շինել, քան եպիսկոպոսի կամքի հակառակ կամ նրանից անկախ բան անել», հետևապէս պահանջում է որդկական հնազանդութեամբ վերաբերուել եպիսկոպոսներին:

Այս բոլոր կարգադրութիւնները բացատրում են նրանում, որ ու հայրը (պոպը) ցանկանում է՝ աւելի կեանք տալ գործին:

Մեր կարծիքով աւելի հաւանական է, որ մտքերով դոր-

ծիչները կազմը և ստորագրելով իրանց եկեղեցական իշխանութեան, ներկայ փոփոխութիւնը անկախութեան հետ միասին կըխլի քրիստոնէական ռամկավարութիւնից և այն թոյլ կեանքը, որ նա հազիւ կարողացաւ ցայսօր երևան հանել:

Այն տարուայ սեպտեմբերի 1—4 (նոր տոմարով) տեղի ունեցաւ Ձուիցերիայի Օլթէն քաղաքում հին կաթողիկոսների VI դ միջազգային համաժողովը: Բացի զուիցերական, գերմանական և հոլանդական հին կաթողիկոսների ներկայացուցիչներից, որոնք իրենց գլուխ ունէին Հերցոգ, Վերեր և Դուլ եպիսկոպոսներին, այդ համաժողովին մասնակիցեց նաև ամերիկական հին կաթողիկոսների եպիսկոպոս Կաղլովսկին իւր գլխաւոր փոխանորդի հետ միասին, զորտօր Ձելսը Աւստրիայից և Վօլէ փանհայրը Ֆրանսիայից: Ռուսաստանից համաժողով եկաւ հին կաթողիկոսների հին բարեկամ գեներալ Կիրենը, պրոֆէսոր Կերինսկի, կոմս Ֆօն Տաուրէ և Նակշիշ քահանան. վերջինս մետրապօլիտ Անտոնիոսի և հին կաթողիկոսների խնդրի համար կազմուած յատուկ յանձնաժողովի նախագահ Սերգի եպիսկոպոսի կողմից բարեմաղթութիւններ արաւ և հին կաթողիկոսների միացման յոյսը յայտնեց: Անգլիական եկեղեցու կողմից ներկայացուցիչ էր Բրինտ եպիսկոպոսը Մանչեսթրից և տեսուչ Նեկնը—Հոովմից: Կենտրոնների, Իօրիկ եպիսկոպոսները և Սօլիսթիւրիի եպիսկոպոսը ուղարկել էին շնորհատրական հեռագիրներ: Մասնակցողների թիւը հասնում էր 300-ի: Սկզբում տեղի է ունեցել եպիսկոպոսական համախորհուրդ: Հրապարակական երկու նիստերին կարգացուել է չորս (բէֆէրաւ) դասակարգութիւն. Համաժողովը բոլորովին չի շօշափել դաւանաբանական խնդիրներ:

Ինչպէս հաղորդում է «Alt-katholisches Volksblatt» թերթը պրոֆէսոր Ֆրիդրիխը ակնարկէ ձգել եկեղեցական և եկեղեցական քաղաքական դէպքերի վրայ սկսած 1892 թուի Աւիցերնի միջազգային համաժողովից: Միւնխէնի գիտնականի կարծիքով ժամանակակից քաղաքական դրութիւնը ներկայացնում է քրիստոնէութեան և կաթողիկոսութեան հակայական աղաւաղումն—յեղաշրջումն: Հոովմը աղաւաղում է քրիստոնէութիւնը նոր վարդապետութիւններով և համաշխարհային տիրապետութեան հաւակնոտ ձգտումներով և ռամանականացած Գերմանիան իրար հետեւից զիջումներ անելով, կարեւոր արդեւք չի գնում նրան այդ ուղղութեամբ ընթանալիս միայն հին կաթողիկոսներն են, որոնք Հոովմի բռնակալութեան առաջ չը խոնարուեցին և

աներկիւղ կընթանան նոյն ճանապարհով: Պրօֆէսոր Վօկերը պատմականօրէն պարզեց հռովմէական եկեղեցու քաղաքական հիմնարկութեան փոխուիլը:

Պրօֆէսոր Տիւրլինգը «կաթոլիկութեան և հռովմէական—կաթոլիկ եկեղեցու» մասին կարգացած դասախօսութեան մէջ ըողորձում էր կաթոլիկ եկեղեցու ծայրահեղ իրաւաբանական հասկացողութեան դէմ, իբրեւ քրիստոնեաների համայնքի, որոնք ընդունում են Պապին: Պրօֆէսոր Միշօն ծանօթացրեց աստուածաբանական մտքի ծայրահեղ անկման հետ ներկայ Գրանսիայում և յոյս յայտնեց, որ այդ հանգամանքը օգտակար ընթացք կունենայ հին կաթոլիքական ձգտումների համար: Վերջին երկու դասախօսութիւնները կը տպագրուին «Միջազգային Առաքելական Տեսութիւն» կոչուող թերթի մէջ:

Հետեւել համաթողովը հրաւիրուելու է 3 կամ 4 տարուց յետոյ՝ Հոլլանդիայում:

Միւնխէնում յունիս ամսին կազմակերպուել է Կրաուսեան ընկերութիւնը (Kraus Gesellschaft), որը նպատակ է դրել շարունակել և զարգացնել եկեղեցական պատմաբան հանգուցեալ Փ. Կրաուսի (վրձ. 1901 թ.) գաղափարները: Այդ ընկերութեան կազմակերպութեան պատճառ հանդիսացաւ հռովմէական—կաթոլիքական եկեղեցու յառաջադիմական ուղղութիւնը, որով նա ցանկանում է կազմակերպուել և ամրապնդել իւր գոյութիւնը: Համաձայն Կրաուսի աւանդների ընկերութիւնը ձգտում է հասնել լուսաւորեալ կրօնականութեան, կրօնական կեանքում ազգային տարը պահպանելու և դաւանութեանց մէջ խաղաղութիւն հաստատելու նպատակին: Նա կողմնակից է ազատ հետախուզութեան և վարդապետութեան: Իւր գաղափարների տարածման համար ընկերութիւնը մտադիր է ունենալ իւր սեփական հանդէս, կազմակերպել հրապարակական դասախօսութիւններ և այլն:

Մինչդեռ Աւստրիայի XIII պապը կաթոլիկ սլաւոններին թոյլատրել էր սլաւոնական լեզուով ժամերգութիւնն ու պատարագը, ներկայ Պիոս X պապը համաձայն Տրիետաի Նազէլ եպիսկոպոսի պահանջների, որը միանգամայն հակառակ է ժողովրդական լեզուով ժամերգութեան, արգելել է սլաւոններէն ժամերգութիւնը Խորվաթիայում, որի պատճառով և մեծ անկարգութիւններ են ծագել և գայթակղութեան առիթ է դարձել նոյն իսկ հոգևորականներին:

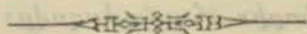
— Այսպէս առհասարակ մարդիկ իրենց ուժեղ զգալով, Աստուծուն էլ հարկադրում են միմիայն մի լեզու գիտենալ և այդ լեզունով լսել ու հասկանալ մարդկանց աղօթքն ու պաշատանքը: Բայց Նա հէնց այդպէս տղօթողներին և աղօթել տուողներին լսելուց է շուտ ձանձրանում և դադարում. և դորա ապացոյցներ շատ ունինք պատմութեան մէջ:

Հռովմում այս տարուայ սեպտեմբերին տեղի ունեցաւ միջազգային «Ազատ մտքի» համաժողովը: Կաթոլիկ եկեղեցու հակառակութիւնը Ազատ մտքի դէմ անցեալում և ներկայումս, նրա և հռչակաբան տէրութեան մէջ տեղի ունեցող հոլիւք Ազատ մտքի ներկայ համաժողովի անդամներին ներշնչեց հակակաթոլիքական ընաւորութիւն: Համաժողովի համար ընտրուած էր Հռովմը նրա համար, որ այստեղ՝ հէնց Վատիկանի աչքի առաջ հեղինակաւոր ներկայացուցիչներն յայտարարէին, որ մարդու հոգին իրաւունք ունի ազատ զարգանալու: Համաժողովի բացման համար որոշուած էր սեպտեմբերի 20ը, որ միացեալ Խաչիկայի զօրքերով Հռովմ քաղաքը դրաւելու տարեդարձն է, որով և ընկաւ պապի աշխարհային իշխանութիւնը: Երեք հազար անդամներից 1000 հոգուց աւելի Ֆրանսիայից էին եկել եկեղեցու հակառակ տրամադրութեամբ: Աչքի ընկնող դեր էին խաղում և մասօնէրը: Ազատ մտածման սկզբունքները պարզեցին շէկիւնն ու Բերտելօն: Ներկայացուցին զեկուցումներ դաւանաբանութեան և դիտութեան մասին, ինչպէս և եկեղեցին և պետութիւնն իրարից անջատելու առաջարկը, որով պահանջում էր ոչնչացնել պապից և եկեղեցուց կախումն ու նենալու վերջին մնացորդները:

Հիւբարը, որ պարսպում է այս խնդրով, պնդում էր, որ պապը կաթոլիքական համաշխարհային սինդիկատի գլուխն է, որ նրա հրաւիրակներին պէտք է ընդունել մասնաւոր մարդու առաքեալներ, որ պապի հետ համաձայնութեան թղթերը (հոնկորդատներն) երբէք միջազգային պայմանադրի նշանակութիւն չունին: Ատենաբաններից մի քանիք հասարակապետութիւնը այնքան կտրուկ կերպով յայտարարեցին իբրեւ քաղաքական ամենաընտիր կազմակերպութիւն, որ Խաչիկայի անդամներից մի մասին բողբեւու առիթ տուին:

Յայտնի հակաեկեղեցական ցոյցը կաթոլիկութեան կեդրոնում առանց պատասխանի չմնաց կաթոլիկներին կողմից, կաթոլիկաց թերթերը խօսք չէին գտնում այդ ազատ մտածողների համախմբումն ըստ արժանւոյն պարսաւելու:

«Osservatore Romano»-ի հարձերով՝ հէնց Ազատ մտքի սկզբունքի մէջ Աստուծոյ դէմ ապստամբութեւն ինչ որ սատանայական բան հայ: Յայտարարելով այդ սկզբունքը Հռոմում, վերաւորանք են հասցնում եկեղեցական հեղինակութեան և պապի իշխանութեան: Իսպառիայի զանազան կողմերէց կաթոլիկները սկսեցին բողոքել Հռոմի համաժողովի դէմ և վերստին յայտարարեցին իրենց հաւատարմութիւնը Հռոմի եկեղեցուն:

ՈՒՇԱԿՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԻ ԽՆԴԻՐ:

Ազգերի կենսունակութեան սաղմը թագնուած է ընտանիքի մէջ. ընտանիքն է այն առաջին դպրոցը, ուր սնուում — դաստիարակում են հասարակութեան ապագայ պիտանի անդամները. նոյն ընտանիքն է, որտեղ ծնունդ են առնում ֆիզիքայէս առողջ և հոգեպէս զուարթ անհատներ, դարձեալ ընտանիքն է տալիս հասարակութեան ֆիզիքայէս, հոգեպէս և մտաւորապէս այլանդակ անհատներ: Այս ճշմարտութիւնը բաղմիցս քարոզուել է խօսքով, մամուլի և լրագրութիւ դրքերի միջոցով, սակայն կեանքը հարկաւոր չափով չի բարելաւուել, կատարեալ դառնալուց շատ հեռու է և այդ նրա համար, որ մէկ կողմից ժողովուրդը չի հասել զարգացման այն կատարելութեան, որ ըմբռնի այդ ճշմարտութիւնը և անկարող է իր մէջ արմատացած սովորութիւնները, նախապաշարումները, վերացնել, իսկ միւս կողմից այն հաստատութիւնները, որոնք հնարաւորութիւն ունէին օգտակար, ժողովրդի բարօրութեան ծառայող գաղափարները գործադրել տալ, կամ անփոյթ են գանուել, կամ անհնարին համարելով՝ յուսահատաբար ձեռք են թափ տուել ու բաւականացել միայն պլատոնական կարեկցութիւն արտայայտելով:

Մեր հասարակական կեանքի մէջ կան արմատացած